

O. DENIS S. KULANDAISAMY OSM

Papieski Wydział Teologiczny „Marianum”, Rzym

ORĘDZIE FATIMSKIE W ŚWIETLE APOKALIPTYKI BIBLIJNEJ

Najdrożsi, witam Was wszystkich. To dla mnie wielki zaszczyt móc uczestniczyć w Kongresie Mariologiczno-Maryjnym w Sanktuarium Fatimskim w Zakopanem i przemawiać o apokaliptyczno-biblijnym charakterze orędzia fatimskiego. Przede wszystkim pragnę podziękować za zaproszenie organizatorom, zwłaszcza ojcu profesorowi Grzegorzowi Bartosikowi, przewodniczącemu Polskiego Towarzystwa Mariologicznego. Temat, który został mi powierzony, brzmi następująco: „Orędzie fatimskie w świetle apokaliptyki biblijnej”. Zagadnienie to jest bardzo interesujące, jak i ma wielkie znaczenie, bowiem chodzi o charakter biblijny orędzia fatimskiego. Jest ono bardzo szerokie i zasługuje na to, aby przedstawić je w pełnym odniesieniu do literatury biblijno-apokaliptycznej. Zaprezentowanie tak obszernego tematu w 30 minut jest dość trudnym zadaniem, dlatego od razu pragnę zaznaczyć, iż to, co przedstawię w tym czasie, będzie tylko zwięzłym streszczeniem moich badań nad tym tematem. Jednakże mój referat będzie dostępny w formie pisemnej, obszerniejszej i bardziej szczegółowej, w aktach Kongresu, które zostaną później opublikowane.

Teraz jeszcze kilka słów o strukturze mojego referatu. Proszę spojrzeć na ekran. Rozpocznę wstępem, w którym będę mówił o metodzie badań i kluczu hermeneutycznym badań nad orędziem fatimskim.

Mój referat będzie się składał z trzech części. W pierwszej części – tajemnicy fatimskiej – przedstawię po prostu trzy tajemnice. Druga część będzie poruszać rdzeń naszych rozważań, czyli apokaliptyczno-biblijny charakter wizji. Trzecia część natomiast będzie poświęcona końcowym podsumowaniom.

WSTĘP

Cel badań i klucz hermeneutyczny

W objawieniach maryjnych, czyli tak zwanych „mariofaniach”, chrześcijanie stopniowo odkryli, doświadczyli i docenili ważną obecność i istotną rolę, jaką Dziewica Maryja odgrywała i nadal odgrywa w życiu Kościoła³¹. W objawieniach Maryja zasadniczo przywołuje Ewangelię i jej wartości, takie jak modlitwa, nawrócenie, Eucharystia, itd. Stefano De Fiores zauważa, że „wraz z Fatimą wszystko się zmienia, gdyż poza wszystkim to wydarzenie różni się od objawień w Lourdes i innych objawień pod wieloma aspektami: a) od wręczenia praktyk pobożności, modlitwy i nawrócenia Matka Boża z Fatimy przechodzi do autentycznej duchowości, ujętej w oddaniu się czy poświęceniu Jej Niepokalanemu Sercu; b) od wizji czysto duchowej Matka Boża z Fatimy przechodzi również do perspektywy historycznej i politycznej, która mówi o wojnach i pokoju oraz kładzie nacisk na najdłuższe i najstraszliwsze zjawisko XX wieku – komunistyczną Rosję; c) od obawy o teraźniejszość Kościoła i świata Matka Boża z Fatimy przechodzi do troski o przyszłość i wręcza pastuszkom słynną tajemnicę złożoną z trzech części; d) od kilku objawień (18 w Lourdes) Matka Boża z Fatimy przedłuża na niemal cały wiek swoją rozmowę z ludzkością poprzez Łucję [...]; e) od ograniczonego wpływu przechodzi się do wpływu powszechnego na pobożność wiernych, a nawet biskupów i papieży, a zwłaszcza Jana Pawła II, który przypisuje Matce Bożej z Fatimy uratowanie przed śmiercią w zamachu z 13 maja 1981 roku”³².

Poza tymi szczegółami należy również zauważyć, że poczynając od publikacji ostatniej z tak zwanych „trzech tajemnic” fatimskich (26–27 czerwca 2000 r.), wysocy prałaci, badacze i dziennikarze opublikowali jej różne interpretacje, stawiając rozmaite pytania: Czy proroctwa fatimskie już się wypełniły? Czy instancje prorockie z Fatimy już się zrealizowały, czy można sprowadzić orędzie fatimskie do zwykłego zaproszenia do nawrócenia? Czy można, czy też trzeba sugerować inną interpretację od tej?

Nie chciałbym wchodzić w dysputę wynikającą z tych pytań. Celem naszych badań jest przede wszystkim rozróżnienie pewnych rezonansów biblijno-apokaliptycznych trzech wizji (13 lipca 1917 r.). Uwydatnię, iż rodzaj

³¹ S. Perella, *L'evento Fatima: una rilettura interdisciplinare*, Theotokos 25 (2017/1), s. 3–11.

³² S. De Fiores, *Fatima*, w: *Maria. Nuovissimo Dizionario*, Dehoniane, Bologna 2006, t. 1, s. 695–696.

apokaliptyczny trzech wizji wymaga interpretacji w świetle apokaliptyki biblijnej. Kiedy te trzy wizje zostaną zinterpretowane w kluczu hermeneutycznym, będziemy mogli zrozumieć prawdziwe orędzie, które jest ukryte w tych tak zwanych „tajemnicach” fatimskich. Łucja, Franciszek i Hiacynta byli przede wszystkim prorokami, czyli osobami wiary, które otrzymały od Ducha charyzmat prorocstwa. Wizje, których doświadczyły dzieci, miały cel prorocki. Nie miały one odkrywać dalszych prawd wobec „publicznego objawienia”, czyli objawienia biblijnego. Chciałbym sprecyzować, iż niniejsze badania nie mają na celu nakładania na orędzie fatimskie wiedzy biblijnej, której najprawdopodobniej trzej pastuszkowie nie posiadali, ale wykazanie elementów, które są zbliżone do pism biblijno-apokaliptycznych.

1. TAJEMNICA FATIMSKA

Pośród objawień/mariofanii uznanych przez Kościół, objawienia w Fatimie stopniowo przyjęły wyjątkową rolę, również w związku z zagadnieniem zwanym „trzecią tajemnicą”, którą Jan Paweł II kazał opublikować podczas Wielkiego Jubileuszu 2000 roku. O objawieniach tych Jan Paweł II powiedział: „Fatima jest bez wątpienia objawieniem najbardziej prorockim i odróżnia się od pozostałych tajemnicami, które zawiera”³³.

Powróćmy teraz do daty 13 lipca 1917 roku. Co się wydarzyło tego dnia? W Cova da Iria zebrało się co najmniej dwa tysiące osób. Pod koniec odmawiania różańca nastąpiło objawienie, podczas którego Łucja poprosiła Dziewczynę spowitą w światło o ujawnienie jej swojej tożsamości i swego imienia oraz o uczynienie cudownego znaku będącego potwierdzeniem prawdziwości tego wydarzenia. Znak został obiecany na październik, w którym miało również nastąpić ujawnienie tożsamości Tej, która się ukazuje. Sercem tego spotkania było objawienie tego, co zostanie nazwane „tajemnicą” fatimską, którą dopiero 24 lata później Łucja zaczęła spisywać (w 1941 i 1944 roku), dzieląc ją na trzy części:

- wizję piekła (zwykle nazywaną „pierwszą tajemnicą”),
- zapowiedź kolejnej, jeszcze straszliwszej wojny i nieszczęść spowodowanych przez Rosję („druga tajemnica”),
- biskup ubrany na białą („trzecia tajemnica” wyjawiona przez Jana Pawła II).

---

³³ Tamże, s. 686, n. 11.

Na zakończenie wizji dzieci otrzymały modlitwę do odmawiania po każdej dziesiątce różańca: „O mój Jezu, przebacz nam nasze grzechy, zachowaj nas od ognia piekielnego, zaprowadź wszystkie dusze do nieba i dopomóż szczególnie tym, którzy najbardziej potrzebują Twojego miłosierdzia”

Franciszek i Hiacynta zostali beatyfikowani przez Jana Pawła II 13 maja 2000 roku. W kontekście tejże uroczystości Jan Paweł II pragnął spełnić swoją wolę ujawnienia wobec wszystkich trzeciej części „tajemnicy” fatimskiej. Wraz z nią papież Wojtyła pragnął również, aby ówczesny prefekt Kongregacji Nauki Wiary, kardynał Joseph Ratzinger, napisał do niej kompetentną interpretację teologiczną; co też kardynał ze swej strony uczynił w formie *Komentarza teologicznego*, dołączonego do tekstu „tajemnicy”³⁴. Ten ważny dokument opublikowany 26 czerwca 2000 roku, poza trzema częściami „tajemnicy”, zawiera również: prezentację i kontekst historyczny pism arcybiskupa sekretarza Kongregacji; list Jana Pawła II do siostry Łucji z 19 kwietnia 2000 roku; słowa przemówienia kardynała Angelo Sodano, sekretarza Stanu, wypowiedziane w Fatimie na zakończenie mszy pontyfikalnej 13 maja 2000 roku; komentarz teologiczny prefekta Kongregacji, kardynała Josepha Ratzingera.

Język symboliczno-apokaliptyczny relacji

Dokument podkreśla, że siła tego objawienia tkwi w symbolicznym języku, którym zostało ono zaświadczone i opowiedziane. Bowiem „symbole” są w stanie przywoływać nie tylko jedno wydarzenie czy jedną rzeczywistość (tak jakby to była fotografia ukazująca tylko to co uwieczniła), ale odnosić się do wielu sytuacji. Język, styl i symbolika, które znajdujemy w relacji przypominają język apokaliptyczno-biblijny. Ten język orędzia fatimskiego odsyła z jednej strony do konkretnych faktów z historii, a z drugiej przypomina nam o działaniu Boga w historii Kościoła³⁵.

³⁴ Por. J. Ratzinger, *Commento teologico*, in *Enchiridion Vaticanum*, t. 19, *Documenti Ufficiali della Santa Sede* 2000, Dehoniane, Bologna 2004, nn. 1000–1021, s. 556–569.

³⁵ Por. A. Valentini, *Linguaggio Apocalittico ed ermeneutica delle apparizioni*, *Theotokos* 25 (2017/1), s. 13–22.

2. APOKALIPTYCZNO-BIBLIJNY CHARAKTER WIZJI³⁶

Pierwsza wizja: Obietnica nieba i możliwość piekła

Pierwsza scena jedynej wizji, jaką troje dzieci miało 13 lipca 1917 roku, czyli tak zwanej „pierwszej tajemnicy”, została opowiedziana przez siostrę Łucję:

Pani Nasza pokazała nam morze ognia, które wydawało się znajdować w głębi ziemi; widzieliśmy zanurzone w tym morzu demony i dusze niczym przezroczyście, płonące węgle, czarne lub brunatne, mające ludzką postać, pływające w pożarze, unoszone przez płomienie, które z nich wydobywały się wraz z kłębam dymu, padając na wszystkie strony jak iskry w czasie wielkich pożarów, pozbawione ciężaru i równowagi, wśród bolesnego wycia i jęków rozpaczki, tak że byliśmy przerażeni i drżeliśmy ze strachu. Demony miały straszne i obrzydliwe kształty wstrętnych, nieznanymi zwierząt, lecz i one były przezryste i czarne. Ten widok trwał tylko chwilę. Dzięki niech będą naszej dobrej Matce Najświętszej, która nas przedtem uspokoiła obietnicą, że nas zabierze do nieba (w pierwszym widzeniu). Bo gdyby tak nie było, sądzę, że bylibyśmy umarli z lęku i przerażenia³⁷.

Stefano De Fiores nazywa tę wizję „kolorowym filmem o zaświatach”³⁸. Łucja, Franciszek i Hiacynta postrzegają rzeczywistość piekła jako *visio imaginativa* o Boskiej proveniencji. Franco Manzi pisze: „Z jednej strony nie można jej zredukować do czysto subiektywnego i fantazyjnego doświadczenia ani do wizji intelektualnej bez obrazów (*visio intellectualis*). Z drugiej strony ten typ wizji składa się z obrazów (demonów, potępionych, aniołów, itd.)”³⁹. Manzi zauważa, że teriomorficzna symbolika pojawia się często w odniesieniu do demona z Biblii, a zwłaszcza z Apokalipsy św. Jana. Również obraz «morza ognia, które wydawało się znajdować w głębi ziemi» jest symbolem biblijnym, który Łucja mogła zaczerpnąć z wiedzy, jaką otrzymała w domu. W Apokalipsie św. Jana, w której mówi się właśnie o «morzu szklanym, pomieszonym z ogniem» (Ap 15,2), morze jest

³⁶ Cf. F. Manzi, *Le profezie apocalittiche di Fatima. Echi biblici e discernimento delle visioni del 13 luglio 1917*, Scuola Cattolica 138 (2010), s. 193–223; Tenze, *Fatima, profezia e teologia. Lo sguardo di tre bambini sui Risorti*, San Paolo, Cinisello Balsamo 2017.

³⁷ A.M. Martins (wyd.), *Documentos de Fátima*, L.E: Porto 1976 [=Doc] 218–219; *Prima e seconda parte del segreto*, w: *Enchiridion Vaticanum* 19/987, s. 534–537.

³⁸ Por. S. De Fiores, *Il segreto di Fatima. Una luce sul futuro del mondo*, San Paolo, Cinisello Balsamo 2008, s. 69.

³⁹ F. Manzi, *Le profezie apocalittiche di Fatima. Echi biblici e discernimento delle visioni del 13 luglio 1917*, art. cyt., s. 197.

symbolem, który tak jak w innych fragmentach biblijnych przywołuje bezdenny zbiornik różnorodnych form zła (Ap 12,18 – 13,1). W końcowej wizji Apokalipsy, w której widzący kontempluje «niebo nowe» i «ziemię nową», morza – czyli „tronu” demona – już nie ma (21,1). Dzięki zbawczemu pośrednictwu Ukrzyżowanego i Zmartwychwstałego, na końcu czasów, szatan zostanie unicestwiony⁴⁰.

Jednakże stan potępionych, przedstawiony w świadectwie Łucji za pomocą obrazu wiecznego ognia, utrwalonego w Biblii (por. Mt 5,22; 13,42.50; 25,41; Mk 9,43–48; Łk 16,23–24), nie od razu jest zrozumiała dla Hiacynty. Wówczas, w pierwszych wspomnieniach, Łucja przypomina pytanie swojej kuzynki: «Ta Pani powiedziała również, że wiele dusz idzie do piekła! Co to jest piekło?» (*Doc*, 36–37).

Charakter prorocko-apokaliptyczny wizji piekła

Oddolne postrzeganie stanu potępionych może być interpretowane w świetle wizji kary grzeszników, tak częściej w Biblii, jak również w pozakanonicznych pismach judaistycznych, a w szczególności w literaturze prorockiej typu apokaliptycznego (Izajasz, Ezechiel, Daniel, Zachariasz). Zmieniając się w świetle objawienia Chrystusa, gatunek literacki typu apokaliptycznego charakteryzuje, choć w części, różne pisma nowotestamentalne: najstarsze listy św. Pawła, mowy eschatologiczne synoptyków, dwa listy św. Judy, pierwszy list św. Jana i całą Apokalipsę św. Jana. Typowa dla tekstów nowotestamentalnych, z owym „chrystocentryzmem apokaliptycznym”, jest dbałość o fakty historyczne. Mówią one o sile zła i planie zbawczym Boga Wszechmogącego, który ingeruje w historię, aby zbawić ludzkość. Wizje prorockie apokaliptyki biblijnej ożywiane są mądrościową „intencją pedagogiczną” Kilka przykładów z tekstów biblijnych: „a skoro grzech dojrzeje, przynosi śmierć” (Jk 1,15); „Przez złość swoją runął niewierny” (Prz 14,32; por. Mdr 1,16); „Albowiem zapłatą za grzech jest śmierć” (Rz 6,23; por. również Ap 2,11; 20,6.14; 21,8). Ten rodzaj nauczania uwydatnia śmiertelne skutki grzechu, z zabarwieniem apokaliptycznym.

Trzeba również zauważyć, że z drugiej strony teksty te nauczają, iż Bóg jest jedynym źródłem życia. Bez Niego będzie tylko śmierć i smutek. Sam Jezus wypowiadał się w tych kategoriach (por. Mt 5,22; 7,2; Mk 4,24; Łk 6,37–38; Mt 7, 22–23; Mk 8,38; Łk 9,26; Mt 21,43–44; Mt 25, 31–46; Łk 13,1–5; J 3,36; 5,27–29).

W pierwszej wizji Maryja wyjaśnia dzieciom z dobrocią i smutkiem pedagogiczny cel orędzia. „Widzieliście piekło, do którego idą dusze biednych

⁴⁰ Por. tamże.

grzeszników. Bóg chce je ratować, Bóg chce rozpowszechnić na świecie nabożeństwo mego Niepokalanego Serca⁴¹. Poprzez tę wizję Pan pragnął uwrażliwić chrześcijan na troskę o „zbawienie dusz” (1 P 1,9). W istocie ta posępna wizja potępionych dusz i teriomorficznych demonów jest zdolna poruszyć sumienia w sposób bardzo podobny do licznych wizji prorocko-apokaliptycznych z Pisma Świętego.

Posługując się tą okropną wizją, Maryja nie zamierza dawać nowych informacji o piekle, ale pragnie poruszyć sumienia, by doprowadzić je do zbawienia, jak czynią liczne teksty biblijne o charakterze apokaliptycznym.

Druga wizja: poświęcenie Rosji

W drugiej wizji Maryja przepowiada wojnę, głód, prześladowania Kościoła i papieża. Aby uniknąć tego wszystkiego Matka Boża prosi, aby poświęcić się Jej Niepokalanemu Sercu. W swoich «trzecich wspomnieniach» siostra Łucja pisze:

[Hiacynta, Franciszek i ja] podnieśliśmy oczy do Naszej Pani szukając u Niej pomocy. A Ona pełna dobroci i smutku rzekła do nas: „Widzieliście piekło, do którego idą dusze biednych grzeszników. Bóg chce je ratować, Bóg chce rozpowszechnić na świecie nabożeństwo mego Niepokalanego Serca. Jeżeli się zrobi to, co wam powiem, zostanie wielu przed piekłem uratowanych i nastanie pokój na świecie. Wojna zbliża się ku końcowi, ale jeżeli ludzie nie przestaną obrażać Boga, to w czasie pontyfikatu Piusa XI rozpocznie się druga wojna, gorsza. Kiedy pewnej nocy ujrzycie nieznanne światło, wiedzcie, że jest to wielki znak od Boga, że zbliża się kara na świat za liczne jego zbrodnie. Będzie wojna, głód, prześladowanie Kościoła i Ojca Świętego. Aby temu zapobiec, przybędę, aby prosić o poświęcenie Rosji memu Niepokalanemu Sercu i o Komunię św. wynagradzającą w pierwsze soboty. Jeżeli moje życzenia zostaną spełnione, Rosja nawróci się i zapanuje pokój. Jeżeli nie, bezbożna propaganda rozszerzy swe błędne nauki po świecie, wywołując wojny i prześladowanie Kościoła. Dobrzy będą męczenni, a Ojciec Święty będzie miał wiele do wycierpienia. Różne narody zginą, na koniec moje Niepokalane Serce zatriumfuje. Ojciec Święty poświęci mi Rosję, która się nawróci, i przez pewien czas zapanuje pokój na świecie⁴².

⁴¹ Doc. 218–219; *Enchiridion Vaticanum* 19/988, s. 536–537.

⁴² Tamże.

Poświęcenie Niepokalanemu Sercu Maryi

Druga część tajemnicy zawiera prorocstwo: „Ojciec Święty poświęci mi Rosję, która się nawróci, i przez pewien czas zapanuje pokój na świecie” Przed wszystkim należy zrozumieć, że «serce» w Biblii oznacza ośrodek uczuciowy, wolitywny i również rozumowy osoby. Poświęcenie się Niepokalanemu Sercu Maryi oznacza naśladowanie Jej w Jej całkowitej i bezwarunkowej dyspozycyjności wobec Boga. Aby tego uniknąć, Maryja poprosiła trójkę dzieci, aby przekazały Jej prośby wiernym: przystępować do Komunii św. wynagradzającej w pięć kolejnych pierwszych sobót miesiąca; odmawiać różaniec w intencji pokoju i przede wszystkim poświęcić Rosję, która w ten sposób się nawróci.

Po zamachu z 13 maja 1981 roku, Jan Paweł II zgłębił trzecią część orędzia fatimskiego i prośby Maryi skierowane do Łucji o poświęcenie Jej Niepokalanemu Sercu. Jan Paweł II poświęcił następnie świat, angażując wszystkich biskupów z jasnym, choć nie jednoznacznym, odniesieniem do Rosji (25 marca 1984 roku).

Charakter prorocko-apokaliptyczny drugiej wizji

Bez wątpienia przesłanie Maryi, o którym zaświadcza Łucja, znajduje historyczne spełnienie i ofiarowuje prorocko-apokaliptyczną perspektywę historii. Druga wojna światowa (w której Portugalia pozostała jednak neutralna!), ogromne straty, jakich Rosja przysporzyła ludzkości, odchodząc od wiary chrześcijańskiej i idąc za komunistycznym totalitaryzmem, także wojna domowa w sąsiedniej Hiszpanii (1936–1939), dają nam do zrozumienia, że druga część wizji znalazła swoje historyczne spełnienie. Jednocześnie należy również wziąć pod uwagę bardzo ważny element: mianowicie to, że słowa Maryi ofiarowują symboliczny wzór ważny również na przyszłość. Odwrócenie się od grzechu jest wezwaniem, które dotyczy wszystkich pokoleń. Poczynając od nawrócenia Rosji, wszystkie narody wezwane są do uznania istoty prorockiego orędzia z Fatimy i jego groźnych tonów o zabarwieniu apokaliptycznym.

Możliwe, że Łucja dowiedziała się o rosyjskim reżimie dopiero w późniejszych latach. Siostra Łucja zaświadcza, że wcześniej otrzymała zapowiedź „wielkiego znaku”, jaki Bóg ześle ludzkości, jeśli nie przyjmą zaleceń Maryi: „pewnej nocy ujrzycie nieznanie światło, które będzie zapowiedzią wojny, głodu, prześladowań Kościoła i papieża, wywołanych zwłaszcza przez Rosję”⁴³ Bliżej nieokreślony charakter pod względem chronologicznym tej serii wydarzeń jest zgodny z charakterem wielu wizji prorockich z Biblii. Nawiązując do

⁴³ Por. J. Ratzinger, *Commento teologico*, w: *Enchiridion Vaticanum* 19/1011, s. 563.

trzeciej tajemnicy, kardynał Ratzinger zanotował: „Taki tekst stanowi wizję prorocką porównywalną z wizjami prorockimi z Pisma Świętego, które nie opisują szczegółowo przyszłych wydarzeń, ale syntetycznie i zwięźle ukazują na jednolitym tle fakty odległe od siebie w czasie, nie określając dokładnie ich kolejności ani długości trwania”⁴⁴.

Trzecia wizja – apokaliptyczna przyszłość

Trzecia część wizji zawiera dwie sceny (1. Anioł mściciel i Niewiasta jaśniejąca blaskiem; 2. Krew męczenników). Trzecia część jest najtrudniejsza do interpretacji z powodu swego symbolicznego charakteru. Ma ona bowiem całkowicie prorocko-apokaliptyczny charakter. 3 stycznia 1944 roku siostra Łucja zanotowała:

Po dwóch częściach, które już przedstawiłam, zobaczyliśmy po lewej stronie Naszej Pani nieco wyżej Anioła trzymającego w lewej ręce ognisty miecz; iskrząc się wyrzucał języki ognia, które zdawało się, że podpałają świat; ale gaśły one w zetknięciu z blaskiem, jaki promieniował z prawej ręki Naszej Pani w jego kierunku; Anioł wskazując prawą ręką ziemię, powiedział mocnym głosem: Pokuta, Pokuta, Pokuta! I zobaczyliśmy w nieogarnionym świetle, którym jest Bóg: „coś podobnego do tego, jak widzi się osoby w zwierciadle, kiedy przechodzą przed nim” Biskupa odzianego w Biel «mieliśmy przecucie, że to jest Ojciec Święty». Wielu innych Biskupów, Kapłanów, zakonników i zakonnice wchodzących na stromą górę, na której szczycie znajdował się wielki Krzyż zbity z nieociosanych belek jak gdyby z drzewa korkowego pokrytego korą; Ojciec Święty, zanim tam dotarł, przeszedł przez wielkie miasto w połowie zrujnowane i na poły drżący, chwiejnym krokiem, udręczony bólem i cierpieniem, szedł modląc się za dusze martwych ludzi, których ciała napotykał na swojej drodze; doszedłszy do szczytu góry, klęcząc u stóp wielkiego Krzyża, został zabity przez grupę żołnierzy, którzy kilka razy ugodzili go pociskami z broni palnej i strzałami z łuku i w ten sam sposób zginęli jeden po drugim inni Biskupi, Kapłani, zakonnicy i zakonnice oraz wiele osób świeckich, mężczyzn i kobiet różnych klas i pozycji. Pod dwoma ramionami Krzyża były dwa Anioły, każdy trzymający w ręce konewkę z kryształu, do których zbierali krew Męczenników i nią skrapiali dusze zbliżające się do Boga⁴⁵.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ *Enchiridion Vaticanum* 19/989, s. 538–545.

Prorocko-apokaliptyczny charakter trzeciej wizji

Ta trzecia część „tajemnicy” wzbudziła w mediach większe zainteresowanie niż pierwsze dwie części tajemnicy z różnych powodów:

1. spełnienie się wizji w odniesieniu do zamachu na Jana Pawła II (13 maja 1981 roku),
2. trzymanie jej w sekrecie przez dziesięciolecia,
3. zdumiewające symbole, które odsyłają nas do literatury biblijnej o charakterze apokaliptycznym.

Pomijając dwa pierwsze punkty postaramy się pogłębić symbole, które pomogą nam zrozumieć charakter apokaliptyczny trzeciej części tajemnicy. Symbole te dzielą się na trzy obrazy: 1) Anioł mściciel; 2) Jaśniejąca blaskiem Niewiasta; 3) Krew męczenników.

4. Anioł mściciel

Anioł podpala świat za pomocą płonącego miecza i woła po trzykroć: „Pokuta!” Według Ratzingera to wołanie anioła jest kluczem trzeciej części tajemnicy, to znaczy „pilna potrzeba pokuty – nawrócenia – wiary” Obecność anioła w wizji odsyła do biblijnego opowiadania z Księgi Rodzaju. Po tym jak Adam i Ewa popełnili grzech, Bóg wygnał ich z ogrodu i „postawił przed ogrodem Eden cherubów i połyskujące ostrze miecza, aby strzec drogi do drzewa życia” (Rdz 3,24).

Anioł wzywa ludzi żyjących w grzechu do pokuty i nawrócenia, aby ocalić ich od zepsucia i śmierci. W Księdze Daniela (13,59) czytamy: Daniel powiedział: «Skłamałeś i ty na swoją własną zgubę. Czeka bowiem anioł Boży z mieczem w ręku, by rozciąć cię na dwoje, by was wytępić». Również słynna wizja czterech jeźdźców (por. Ap 6,4.8) ujawnia orędzie tej samej natury. Tekst biblijny z Ezechiela (21,17) może rozjaśnić znaczenie płonącego miecza z wizji.

5. Jaśniejąca blaskiem Niewiasta

Siostra Łucja pisze, że w tym momencie wizji ukazała się jaśniejąca blaskiem Niewiasta, która zgasła płonący miecz anioła. Interpretując ten symbol można powiedzieć, że Maryja ingeruje w historię, aby zapobiec autodestrukcji grzeszników. Niewiasta, która ukazuje się dzieciom w wizji, przywodzi na myśl „Niewiastę obleczoną w słońce” z Apokalipsy 12,1–18. Można dostrzec

podobieństwa między jaśniejącą blaskiem Niewiastą, którą ujrzały dzieci, i Niewiastą z 12 rozdziału Apokalipsy.

F. Manzi notuje, że „większość współczesnych egzegetów utrzymuje, iż niewiasta z Apokalipsy nie przedstawia wprost Maryi. Pomimo tego, od czasów powstania Apokalipsy aż po dziś dzień wizja ta zawsze wzbudzała w słuchaczach skojarzenie z Maryją: Matka Boża uważana była za «klejnot koronny» ludu Bożego [...]. W każdym razie zdaje się prawdopodobne, że niektóre elementy wizji Pani jaśniejącej blaskiem, którą oglądali pastuszkowie z Fatimy, sięgają w sposób bardziej lub mniej bezpośredni do tego fragmentu Apokalipsy”⁴⁶.

Jaśniejąca blaskiem Niewiasta z wizji dzieci	Niewiasta z 12 rozdziału Apokalipsy
Objawienie Boże dzieciom	Objawienie Kościołom
Dzieci wnoszą głowy <i>ku niebu</i>	Wielki znak <i>na niebie</i>
Cud słońca z 13 października 1917 r.	Niewiasta „obleczona w słońce”
Piękna Pani miała 12 gwiazd od talii w dół	Korona z gwiazd dwunastu
Niewiasta piękna i dobra, ale smutna	Niewiasta w bólach rodzenia
Krew męczenników	Czerwony, krwiożerczy smok
Moje Niepokalane Serce zatriumfuje	Niewiasta z koroną, znakiem triumfu

6. Krew męczenników

Scena zamyka się interwencją anielską: początkowemu aniołowi z płoną-cym mieczem, który stał obok Niewiasty, odpowiada teraz fragment: „Pod dwoma ramionami Krzyża były dwa Anioły, każdy trzymający w ręce konewkę z kryształu, do których zbierali krew Męczenników i nią skrapiali dusze

⁴⁶ F. Manzi, *Le profezie apocalittiche di Fatima. Echi biblici e discernimento delle visioni del 13 luglio 1917*, art. cyt., s. 209.

zbliżające się do Boga⁴⁷. Ratzinger interpretuje odniesienie do krwi męczenników krwią Chrystusa: „Jest to wizja krzepiąca, w której historia pełna krwi i łez zostaje jak gdyby poddana uzdrawiającej mocy Boga. [...] Krew Chrystusa i krew męczenników są tu ukazane razem: krew męczenników wypływa z ramion krzyża. Ich męczeństwo połączone jest więzią solidarności z męką Chrystusa, stanowi z nią jedno. Męczennicy dopełniają braki udręk Chrystusa dla dobra Jego Ciała (por. Kol 1,24)⁴⁸.

Aby uwypuklić apokaliptyczny charakter tejże wizji należy interpretować ją na podstawie 7. i 12. rozdziału Apokalipsy.

Ap 7,14: „To ci, którzy przychodzą z wielkiego ucisku i opłukali swe szaty, i w krwi Baranka je wybielili”. Egzegeza uwydatnia, że krew Baranka oznacza – poza interpretacją fizyczną – zbawczą skuteczność śmierci Chrystusa (Ef 1,7), która jest gwarancją nowego przymierza.

Siostra Łucja, przypominając wizję piekła, straszliwą sytuację demonów i potępionych niczym „iskry po ściernisku” (por. Mdr 3,7; Iz 1,30), nie zatrzymuje się nad przerażającymi szczegółami potępionych i diabła, ale posługuje się symboliką zwierzęcą. W Apokalipsie zwierzęta symbolizują zawsze rzeczywistości pośrednie między poziomem Boskim i ludzkim. Chodzi o rzeczywistości wyższe niż ludzkie, których nie można objąć ludzkim rozumem. Tak samo to, co dotyczy demonów, jest wbrew rozsądkowi, jest niewyjaśnioną tajemnicą z punktu widzenia rozumu. W każdym razie zwierzęta z Apokalipsy podlegają mocy Bożej. Również szatan jest opisywany przez autora Apokalipsy jako zwierzę jeszcze bardziej tajemnicze niż inne: jako smok. Rozdział 12,3 Apokalipsy opisuje, że smok jest „barwy ognia” i jest wielki. Kolor czerwony oznacza, że smok jest krwiożerczy. Smok ingeruje w historię za pomocą wpływowych osób, na co wskazuje siedem „diademów” na siedmiu głowach (Ap 12,3). Czytając ten fragment, ówczesni chrześcijanie być może myśleli o Neronie i Domicjanie, którzy prześladowali Kościół.

Kiedy czytamy świadectwo siostry Łucji na temat trzeciej wizji z 13 lipca 1917 roku w świetle tego fragmentu Apokalipsy, możemy lepiej zrozumieć ten urywek, przechodząc od obrazu Niewiasty do obrazu męczenników. Można również zauważyć związek z „carską Rosją”, która miała negatywne siły. Wojny, zagłada całych narodów, prześladowania Kościoła i męczeństwo tylu dobrych osób. Siostra Łucja przypomina o tym, że widziała również zabójstwo papieża i rzeź biskupów, kapłanów, osób zakonnych i świeckich. Można

⁴⁷ Tamże, s. 210.

⁴⁸ S. De Fiores, *Fatima*, w: *Maria. Nuovissimo Dizionario*, dz. cyt., t. 1, s. 706.

to zinterpretować w świetle 12 rozdziału Apokalipsy, w którym smok stanął przed mającą porodzić Niewiastą, aby pożreć jej dziecko. A jednak poród Niewiasty przebiegł pomyślnie (Ap 12,5). Noworodek przedstawia Chrystusa.

Z pomocą Bożą, Niewieście udaje się uciec smoku (Ap 12,7). Również widzający z Fatimy słyszą głos Maryi, która mówi, że „moje Niepokalane Serce zatriumfuje”

Ten ostatni obraz wizji odnosi się do XX wieku jako „wieku męczenników”. Należy tu przypomnieć Ap 7,14: „i opłukali swe szaty, i w krwi Baranka je wybielili” Matka Boża z Fatimy ofiarowuje klucz do odczytania nie tylko ubiegłego wieku, ale również całej historii Kościoła, od epoki Apokalipsy aż do końca czasów.

III. PODSUMOWANIE⁴⁹

1. Wartość prorocka wizji apokaliptycznych

Cechą charakterystyczną wizji fatimskich jest ich charakter prorocki. Jako takie ofiarowują one klucz do odczytania historii zbawienia, oświecając drogę Kościoła w XX wieku – również z zamachem na Jana Pawła II – ale także w wiekach, które mają nastąpić. Z drugiej strony, „wyrocznie kar” o charakterze apokaliptycznym, które także zostały przekazane przez pastuszków, podobnie jak w Biblii nie musiały się spełnić, jeśli wierzący – pobudzeni przez te wyrocznie – będą czynić pokutę za swoje grzechy, do czego zachęcały w wizji z 13 lipca 1917 roku⁵⁰.

2. Czy prorocтва fatimskie już się w pełni wypełniły?

To prawda, że tak zwana „trzecia tajemnica” fatimska jest prorocctwem, które już się zrealizowało w nieudanym zamachu na Jana Pawła II i w krwawych prześladowaniach z ubiegłego wieku, jednakże prorocтва z Fatimy nie można zredukować do wcześniejszej projekcji „filmu” z przyszłości⁵¹ (F. Manzi, s. 216). Taka interpretacja nie bierze za bardzo pod uwagę właśnie charakteru

---

⁴⁹ Por. F. Manzi, *Profeti bambini a Fatima?*, La Rivista del Clero Italiano 98 (2017/3), s. 176–185.

⁵⁰ F. Manzi, *Fatima, profezia e teologia*, San Paolo, Cinisello Balsamo 2016, s. 146–153.

⁵¹ F. Manzi, *Le profezie apocalittiche di Fatima. Echi biblici e discernimento delle visioni del 13 luglio 1917*, art. cyt., s. 216.

prorockiego, mimo iż rozpoznają go zgodnie interpretatorzy. Nie należy redukować fragmentów prorockich z Fatimy do „archiwum aktualności”

3. Fatima i prorocstwa z Apokalipsy św. Jana

W Starym Testamencie wizje i wyrocznie prorockie odnoszą się w pierwszym rzędzie do określonego kontekstu historycznego, ale nie wyczerpują się w nim. Jako inspirujące się Duchem Świętym mają zdolność przekraczania swego częściowego wypełnienia się w tej epoce, aby otworzyć się na przyszłość, ofiarowując klucze do odczytania historii, która ma dopiero nadejść. Księgą prorocką Nowego Testamentu jest Apokalipsa św. Jana. W niej też św. Jan ofiarowuje wspólnotom chrześcijańskim (ówczesnym i z przyszłych wieków) podręcznik rozeznania, aby odkrywać Ducha Bożego w znakach czasu. Na podstawie podobieństw co do gatunku literackiego i tematów teologicznych zachodzących między wizjami prorocko-apokaliptycznymi z Fatimy a wizjami prorockimi z Apokalipsy św. Jana, można dostrzec kryterium interpretacyjne, aby zrozumieć główne symbole obecne w wewnętrznym postrzeganiu Łucji, Franciszka i Hiacynty⁵².

Tłum. Anna Meetschen

⁵² Por. F. Manzi, *Fatima, profezia e teologia*, dz. cyt., s. 148–150.